

Till deltagare på fördjupningsdagarna 19/9 och 23/9

Välkommen till samtal om regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland 2021 - 2030

Den regionala utvecklingsstrategin är en övergripande strategi för det gemensamma regionala tillväxt- och utvecklingsarbetet i Västra Götaland. Visionen om Det Goda Livet beskriver den långsiktiga inriktningen för Västra Götaland och den regionala utvecklingsstrategin innehåller gemensamma mål, insatser och kraftsamlingar fram till 2030. Agenda 2030 med FNs globala hållbarhetsmål är ramverk för arbetet.

Syftet med den regionala utvecklingsstrategin är att peka ut riktningen för gemensamma insatser för Västra Götaland fram till 2030. Under våren 2019 har över 700 personer från näringslivet, det civila samhället, myndigheter, kommuner, akademien och andra organisationer deltagit i samtal, reflekterat och gjort inspel om behov, utmaningar och målbilder för Västra Götaland 2030. Inspelen är tillsammans med kunskapsunderlag, rapporter och analyser om Västra Götalands utveckling en viktig grund för fortsatta samtal under hösten 2019. Den regionala utvecklingsstrategin går ut på remiss i början av 2020 och beslutas i regionfullmäktige i slutet av 2020.

På fördjupningsdagarna den 19/9 och 23/9 tar vi nästa steg genom att i samtal över aktörsgränser vidareutveckla och konkretisera några av de områden som lyfts fram. Vi kommer även vrida och vända på områdena utifrån fyra olika perspektiv: framtid 2040/2050, olika platsers förutsättningar, gemensam regional rådighet och Västra Götaland i ett internationellt sammanhang.

Bifogat finns ett samtalsunderlag att ta del av inför fördjupningsdagarna. Samtalsunderlaget tar upp områden, vägledande principer och utmaningar som har lyfts under vårens aktörssamtal som särskilt viktiga för Västra Götalands utveckling till 2030.

Välkommen till en dag med högt tempo och perspektivkrockar!

/Helena L Nilsson

Regionutvecklingsdirektör

Samtalsunderlag inför fördjupningsdagar om regional utvecklingsstrategi 2021-2030

Det regionala utvecklings- och förändringsarbetet blir än viktigare i framtiden. Våra gemensamma samverkansytter och nätverk tillsammans med de långsiktiga och strategiska satsningarna vi hittills genomfört bidrar till att vi har goda förutsättningar för att gemensamt ta oss an komplexa samhällsutmaningar och fortsatt bidra till Västra Götalands positiva utveckling.

Regionrapporten *Vår bästa tid är nu?* (2018) är ett viktigt underlag för strategin och ger en samlad kunskapsbild över tillstånd och förutsättningarna för Västra Götaland. Ta del av regionrapporten på www.vgregion.se/samtalvg2030.

Det är viktigt att ha med sig att detta samtalsunderlag inte är ett utkast på den kommande strategin, utan en utgångspunkt för fördjupade samtal i september 2019

Underlaget tar upp:

- Utmaningar för Västra Götaland
- Områden som lyfts som särskilt viktiga för Västra Götalands utveckling fram till 2030
- Förslag på vägledande principer för det gemensamma regionala utvecklingsarbetet

Utmaningar för Västra Götaland

Det finns en hög samstämmighet mellan de utmaningar och förutsättningar som lyftes upp under vårens samtal och som tas upp i regionrapporten *Vår bästa tid är nu?* (2018). Flera samtal har även pekat på behovet av en ökad genomförandekraft i det gemensamma utvecklingsarbetet.

I regionrapporten lyfts fyra globala genomgripande megatrender fram: globalisering, digitalisering, klimatförändringar och demografiska förändringar. De ger både möjligheter och utmaningar för Västra Götalands utveckling.

Den övergripande utmaningen handlar om att åstadkomma en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar utveckling och ge goda förutsättningar för ett gott liv. Andra utmaningar är:

- **Arbetsmarknaden förändras snabbt**, vilket ställer nya krav på utbildning och fortbildning, bland annat kopplat till en omfattande automatisering och till införande av artificiell intelligens (AI) i stor skala. Industrins strukturomvandling utmanar övriga näringslivets kapacitet för omställning.
- **Kompetensförsörjningen och integrationen räcker inte till**, då efterfrågade kompetenser saknas och många utbildningar inte möter arbetsmarknadens behov. Samtidigt lockar vissa yrken och utbildningar för få personer och utbildnings- och yrkesval är könssegregerade. Många med låg utbildningsnivå, och/eller med utländsk bakgrund (främst kvinnor), har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Andelen individer i arbetsför ålder, och därmed skatteunderlaget för att finansiera välfärden, minskar samtidigt som allt fler blir äldre.
- **Inkomstskillnader mellan socioekonomiska grupper ökar**, men även skillnaderna i hälsa ökar. En växande grupp i Västra Götaland ser också mer negativt på hur samhället fungerar, framförallt samhällets service kopplat till sjukvård och bostäder. Det riskerar att ge en känsla av lägre **delaktighet** och **tillit** till samhället.

- Ett stort antal **barn och unga går ut grundskolan utan godkända betyg** och behörighet till gymnasieskolan. Andelen unga som **mår psykiskt sämre** ökar och det är svårt att hitta en första bostad, speciellt för de med mindre ekonomiska resurser.
- Västra Götalands storlek och geografiska struktur innebär en utmaning i arbetet med att skapa en sammanhållen region med **fossilfria transporter**, med jämnare **tillgänglighet** till arbetsplatser, service och verksamheter, och med grannregionerna. **Bostadsbristen** och det digitala utanförskapet är fortsatt stora utmaningar. Den accelererande elektrifieringen av transportsektorn riskerar lokalt att leda till brister på el.
- Dagens **finansieringslösningar för infrastrukturinvesteringar** räcker inte till för att utveckla och bygga i den takt som krävs för ett hållbart transportsystem. Nya mobilitetslösningar finns, men implementeringen går för långsamt.
- Den **internationella konkurrensen** ökar, och företagen vill ofta sträva uppåt i de globala värdekedjorna. Omvandlingstrycket och krav på lönsamhet är stort på det exportintensiva näringslivet i Västra Götaland som till stor del är centrerat runt fordonsindustrin och dess underleverantörer. Näringsidkare, särskilt i små företag, behöver goda och jämställda förutsättningar för att växa, vara entreprenöriella och utvecklas med nya de nya teknologierna.
- **Klimatpåverkan minskar inte tillräckligt snabbt** och den **biologiska mångfalden** är hotad. Omställningen till hållbara konsumtionsmönster sker för långsamt och användandet av förnybara resurser behöver öka.
- Västra Götaland är ett stort geografiskt område med **platser som har skilda och unika förutsättningar**. Utvecklingsarbete och planering sker ofta utifrån administrativa gränser, och tillräckliga hänsyn tas inte till de funktionella sambandens betydelse för länets utveckling.
- **Den fysiska strukturen** i Västra Götaland utvecklas ur kommunala eller delregionala perspektiv, men det saknas ännu en gemensam dialog och samsyn för utveckling i hela territoriet.
- **Digitaliseringen slår igenom** på ett genomgripande sätt i hela samhället. Beredskapen och tillgången på relevant kompetens är delvis låg både i offentlig sektor och i många företag. De som befinner sig utanför den digitala världen isolerades från delar av det omgivande samhället.

Områden som lyfts som särskilt viktiga för Västra Götalands utveckling fram till 2030

Tillsammans i Västra Götaland har vi stora möjligheter att fortsätta styra utvecklingen i en hållbar riktning och mot visionen om det goda livet. Vi behöver fokusera, bygga vidare på det vi gör bra och samlas kring de frågor som kräver strategisk samverkan och ett gemensamt ledarskap. Under vårens samtal har nedan områden lyfts som särskilt viktiga att gemensamt kraftsamla kring under kommande tioårsperiod.

Utbildning och kompetensmatchning för framtidens arbetsmarknad

Både näringslivet och offentlig sektor saknar inom många områden tillgång till den arbetskraft och kompetens som behövs, både just nu och i omvandlingsprocesser framåt. Med rätt kompetens kan vi bygga en långsiktig kapacitet för välfärd och ekonomisk tillväxt. Stora och täta geografiska arbetsmarknadsregioner ger bättre förutsättningar för en bra matchning på arbetsmarknaden.

- **Utbildningssystem som möter morgondagens kompetensbehov** och stora teknikskiften såsom digitalisering och AI påverkar arbetsmarknaden, utbildningssystemet och kompetensbehoven i grunden. Universiteten och högskolorna har regionalt en roll som motor i samhällsutvecklingen genom att erbjuda utbildningar med både bredd och spets. Bristen på vissa kompetenser är stor, t.ex. inom mjukvaruutveckling. Med digitaliseringen ges större möjligheter till ökad flexibilitet i utformandet av utbildningar.
- **Balans mellan tillgång och efterfrågan på kompetens** är avgörande eftersom det råder stora brister inom yrken såsom sjuksköterska och lärare samtidigt som samhällets krav på offentlig service ökar. Insatser krävs för att bryta könsstereotypa utbildnings- och yrkesval för en mer jämställd arbetsmarknad. Konkurrensen om kompetenta medarbetare är i vissa fall stor, och för att säkra rätt kompetens behöver hela kedjan hänga ihop, från förskolan till högre studier. En ökad möjlighet för livslångt lärande och mobilitet mellan branscher och platser behöver tillgodoses.
- **Större och tätare arbetsmarknadsregioner ger bättre matchningen på arbetsmarknaden.** Avstånden mellan hem och arbete minskar med effektiva hållbara transporter och det underlättar för att rätt kompetens kan vara på rätt plats. Idag finns fyra av Sveriges tio största lokala arbetsmarknadsregioner i Västra Götaland. Över tid har lokalisering i stora och täta regioner haft en positiv effekt på produktiviteten hos företag. Diversitet på arbetsmarknaden är särskilt viktigt för kunskapsintensiva och innovativa branscher. Genom samverkan med andra regioner och länder i norden och norra Europa vidgar Västra Götaland arbetsmarknaden ytterligare och stärker den internationella konkurrenskraften.

Näringslivets omställning- och konkurrenskraft på lång sikt

Västra Götaland har en stor potential för en fortsatt långsiktig attraktions- och konkurrenskraft på lång sikt. Förutsättningarna stärks om vi fortsätter bygga infrastruktur för en megaregion (i området Oslo ner till Hamburg) med goda relationer till våra grannregioner, och andra länder. Strategiska samarbeten mellan näringslivet, det offentliga och akademien ger möjlighet för nya företag att starta och etablerade företag att innovera och växa. Innovationer behöver kommersialiseras och skalas upp i snabbare takt.

- Västra Götaland ska fortsatt vara **en region som attraherar företag, kapital, forskare och studenter**. Det kräver internationella innovationsmiljöer där företag, universitet och högskolor, forskningsinstitut och offentliga aktörer samarbetar. Det är viktigt med entreprenörsfrämjande aktiviteter, och det ska vara lätt att starta företag. Vi behöver utveckla vår förmåga att skala upp innovationer, testa, demonstrera och ta dessa till en marknad. Det kräver ett väl utbyggt innovationsstödssystem och samverkanssatsningar, plattformar och labbmiljöer.
- **Näringsliv med hög omställningskapacitet.** Många företag befinner sig mitt i en strukturomvandling präglad av ökad automatisering, elektrifiering, digitalisering och framväxten av nya hållbara affärsmodeller. Näringslivet måste ständigt hålla jämna steg med omvärlden och stärka sin konkurrenskraft. Det blir därför viktigt med effektiva stöd för utveckling, samarbeten och finansiering, samt att lagar och regelverk anpassas till utvecklingen. Västra Götaland är en ledande industriregion och måste rusta för kommande omvärldsförändringar för att kunna bidra till en fossiloberoende ekonomi.

Cirkulär och fossiloberoende ekonomi

Företag och organisationer behöver förutsättningar för att utvecklas och växa utan att äventyra jordens begränsade resurser och naturliga system. Det är även helt avgörande för näringslivets långsiktiga konkurrenskraft. Klimatpåverkan, hållbara konsumtionsmönster och den biologiska mångfalden är de områden som är mest angelägna att samverka kring. En omställning till cirkulär ekonomi är en stor samhällsförändring som kräver entreprenörskap och affärsmässighet.

- **Omställningen till en fossiloberoende region behöver öka takten.** Ett förändrat klimat är den största negativa effekten av användningen av fossila råvaror. Västra Götalandsregionen har antagit strategin Klimat 2030 och målet om en fossiloberoende region till 2030 har skrivits under av 170 aktörer, däribland 49 kommuner, lärosäten, företag och andra organisationer. Digitaliseringen är ett viktigt verktyg för att lyckas med klimatomställningen inom exempelvis mobilitets-, energi-, bygg- och livsmedelsbranschen.
- **En mer cirkulär ekonomi bör fokusera på affärsmöjligheter** där cirkulära och slutna kretslopp används istället för linjära processer. Möjligheterna till lönsamhet med cirkulära, resurseffektiva och biobaserade värdeflöden behöver stärkas. I en cirkulär ekonomi ses avfall som en resurs och produkterna designas för hållbar produktion och är lätta att återanvända och återvinna. Resursutvinningen får inte utarma den biologiska mångfalden eller äventyra dess långsiktiga användning. Tjänstefiering kan minska materialåtgången drastiskt genom att sälja en tjänst istället för en produkt. Inom det här området bryts ny mark och det är extra viktigt att vi vågar testa, utmana regelverk och innovera.
- **Beteendeförändringar hos individer och organisationer är en förutsättning för att nå nya konsumtionsmönster.** Både privat och offentlig konsumtion medför stora utsläpp av växthusgaser och avfallsmängder, både i Sverige och utomlands. E-handeln driver på en förändrad konsumtion och konsekvenserna kan bli stora för klimatet.

Hållbar tillgänglighet, mobilitet och samhällsbyggnad

Ett hållbart samhälle förutsätter att både personer och gods kan förflyttas effektivt utan att klimatet och människors hälsa och säkerhet äventyras. Fysisk och digital tillgänglighet är grundläggande för regional utveckling och global konkurrenskraft.

- **Övergången till ett klimatneutralt och effektivare transportsystem** kräver kraftfulla investeringar i transportinfrastrukturen och omställning till fossilfria transporter, samt nya finansieringslösningar och affärsmodeller. Infrastrukturen bygger samman Västra Götaland, möjliggör regionförstoring och knyter omvärlden närmare. Järnvägstransporter är effektiva för hållbara godstransporter till hamnar och flygplatser och för persontransporter inom och över läns- och nationsgränser. I omställningen ingår dessutom en elektrifiering av transporter i stor skala.
- **Mobilitetstjänster och logistiklösningar som ger ökad tillgänglighet och minskar klimatpåverkan** för både gods- och persontransporter behöver tas till marknaden. En sådan utveckling kan dessutom skapa nya affärsmöjligheter för företag som verkar i Västra Götaland. En överflyttning till mer hållbara transportslag, med kollektivtrafik som stomme, förutsätter att samhället skapar strukturella förutsättningar för beteendeförändringar på individnivå.
- **Gemensam riktning i den fysiska regionala planeringen** kan ge stöd i den lokala planeringen samt ge kraft till Västsverige i nationella prioriteringar. Att sätta planeringen av kollektivtrafik, infrastruktur och bebyggelse i ett gemensamt sammanhang bidrar till ett mer hållbart och jämlikt samhälle.

Barn och ungas förutsättningar

Ett stort antal unga klarar inte grundskolan med godkända betyg, vilket ger dem sämre förutsättningar att få arbete och en god hälsa. Elevers chanser att klara grundskolan och gymnasiet med godkända betyg påverkas av deras psykiska hälsa, om de har en aktiv fritid, föräldrarnas socioekonomi och deras kunskapsnivå i svenska språket. Dessutom spelar vissa yttre faktorer, framförallt boendesegregation, en stor roll för skolresultaten. Barn behöver också känna delaktighet i samhället. Barnkonventionen om barns rättigheter blir svensk lag vid årsskiftet 2019/2020.

- **Barn och ungdomar ges förutsättningar att fullfölja sina studier** och gå ut skolan med godkända betyg. Det bidrar till bättre förutsättningar för en god hälsa, ökad delaktighet, jämlikhet och arbete genom hela livet som följd. I Västra Götaland finns stora systematiska skillnader i skolresultat. Elevers skolresultat kan kopplas till de första levnadsåren då barnets kognitiva utveckling är som störst, där särskilt barn till föräldrar med små resurser är sårbara.
- **Barn och ungdomars psykisk hälsa ska förbättras.** I Sverige har den försämrats sedan 1980-talet jämfört med de övriga nordiska länderna. Psykisk ohälsa är en faktor som försvårar barn och ungas inläring i skolan, och en misslyckad skolgång kan i sin tur bidra till psykisk ohälsa. Det finns ett samband mellan familjers socioekonomiska situation, stressutveckling, psykisk ohälsa och skolresultat.
- **Ett barnrättsperspektiv krävs för att omsätta FN:s konvention om barnets rättigheter i praktiken.** Ett barnrättsperspektiv innebär att vi ser till att inget barn diskrimineras, att barnets bästa prövas i alla beslut som berör barnet, att vi respekterar barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling, att barnet ges möjlighet att säga sin mening och vara delaktigt, att tillräckligt med resurser avsätts för att främja barnets rättigheter, samt att vi utbildar och sprider information för att barn och vuxna ska ha god kunskap om barnets rättigheter.

Social hållbarhet och jämlika livsvillkor

Ett hållbart samhälle innebär att varje människas rättigheter respekteras och att varje människas möjligheter tas tillvara. Området handlar om demokrati och att skillnader i ekonomi och sociala faktorer blir mindre samt om rätten till bostad.

- **Människors delaktighet i samhället är en grundförutsättning för en fungerande demokrati.** Då alla har olika förutsättningar att nå inflytande och delaktighet måste individens villkor, rättighet och behov vara vägledande. Valdeltagande är ett sätt att mäta delaktighet, och ett annat är känsla av trygghet och grad av brottslighet. Informations- och kunskapsklyftor växer stadigt i det digitaliserade medielandskapet. Kärnan i yttrandefriheten är att förstå flödet av nyheter och ha en källkritisk förmåga. Civilsamhällets organisering och föreningslivet kan öka tilliten och känslan av inkluderingen i samhället och vara en brygga mellan individ och myndigheter. Vi behöver bättre ta tillvara potentialen i Västra Götalands ökande mångfald hos invånarna.
- **Socioekonomiska skillnader mellan grupper och geografiska platser ska minska.** Ökande skillnader i livsvillkor och hälsa påverkar den ekonomiska utvecklingen negativt. Skillnaderna i livslängd och förekomsten av en rad sjukdomar ökar mellan socioekonomiska grupper. Generellt har personer med hög utbildningsnivå bättre hälsa jämfört med lågutbildade. Ofrivillig ensamhet bland framför allt äldre ställer nya krav på sociala mötesplatser. Med den ökande polariseringen i samhället riskerar tilltron till samhället minska och skapa ett ökat utanförskap.
- **Bostadsbristen är påtaglig och en gemensam kraftsamling behövs.** I Västra Götaland uppger nästan alla kommuner att de har ett underskott på bostäder. I första hand är bostadsbristen stor

för personer med sämre socioekonomisk situation, framförallt ungdomar och nyanlända. Boendemiljöerna och den offentliga miljön har en viktig roll för att motverka utanförskap och segregation. Möjligheten till boende är en mänsklig rättighet och är viktig ur både ett tillväxt-, hälsa- och välfärdsperspektiv.

Förslag på vägledande principer

Under vårens samtal föreslogs flera principer att vara vägledande för det gemensamma regionala utvecklingsarbetet. Tanken med vägledande principer är att de ska bidra till hur vi tillsammans tar oss an utmaningar, mål och prioriterade områdena för en hållbar utveckling i Västra Götaland och för vår omvärld. De ska vara ett stöd både beslut och genomförande av initiativ som tas inom ramen för den regionala utvecklingsstrategin och vägleda oss i vår strategiska samverkan och i det gemensamma regionala ledarskapet.

1. Modigt och förändringsorienterat ledarskap

Ett modigt och förändringsorienterat ledarskap kräver tydliga målbilder. Genom att våga fokusera och prioritera och samtidigt våga välja bort är det lättare att nå långsiktigt hållbara resultat. Modiga beslut om framtiden kräver kunskap, samsyn och strategisk samverkan. Vi behöver gemensamt synliggöra och diskutera samhällsutmaningar och målkonflikter som kan följa av ett strategiskt och operativt hållbarhetsarbete i alla dimensioner. Vi behöver bli bättre på att möta förändringar och omställningsbehov och hantera det oväntade.

2. Samverkan över nivåer och sektorer

Vi blir starkare i samverkan med andra. För att på bästa sätt driva samhällsutveckling ska vi arbeta sektorsövergripande mellan näringsliv, offentlig sektor, det civila samhället och akademien för att hantera utmaningar utifrån flera olika infallsvinklar. Samverkan och samhandling utöver huvudmannagränser och mellan flera nivåer (lokal, mellankommunal, regional, nationell och internationell nivå) krävs för att nå en hållbar utveckling.

3. Nya angreppssätt och samarbetsformer

Inom områden där utvecklingen går för långsamt behöver vi utveckla nya samverkansformer, metoder och tillvägagångssätt. Det kan handla om behovscentrerade arbetssätt och utmaningsdriven innovation, eller om att arbeta med användare i centrum, nya möten, gränser och flöden. Det kan också handla om partnerskap där offentlig sektor och företag kan ta snabba och anpassningsbara initiativ för branschens strategiska utveckling. Om hållbara strukturer för samverkan med social ekonomi som möjliggör och tar tillvara på idékraft för samhällsbyggandet.

4. Ta vara på och verka i en globaliserad omvärld

I världen är Sverige litet, Västsverige ännu mindre. Genom långsiktig och strategisk samverkan på internationell nivå bidrar vi till ett Västra Götaland som är en stark utvecklingsmotor i Sverige och ett globalt föredöme för en innovativ omställning. Vi ser samverkan på europeisk nivå som både ett ramverk och en gemensam utvecklingsarena.

5. Tala med en gemensam röst

Det finns lång tradition av samverkan mellan offentlig sektor, näringsliv, akademi och civilsamhället i Västra Götaland. Aktörer som driver på samhällsutvecklingen i Västsverige ska genom etablerade samverkansarenor enkelt kunna mobilisera och enas i gemensamt påverkansarbete. Exempel på frågor är företagets förutsättningar, besöksnäring och det gemensamma ansvaret för invånarnas välfärd.

6. Olika platser förutsättningar och möjligheter

Västra Götaland är ett stort geografiskt område och vi behöver bejaka olika platser och aktörers förutsättningar och möjligheter. Det handlar om att synliggöra olika behov av utveckling. Funktionell samverkan över territoriella gränser som utgår ifrån de frågor som ska hanteras och vi utmanar administrativa och inarbetade gränser som är etablerade sedan lång tid tillbaka. Det handlar om att ta tillvara på styrkorna och infrastrukturen i de regionala noderna och samtidigt se till lokala utvecklingsbehov.

7. Ökad innovationskraft och spridning

Genom experimentell policy, test och demonstrationer skapar vi ett lärande och en innovationskraft som behövs för att nå en hållbar utveckling. Genom testarenor utvecklar vi idéer, produkter och tjänster och demonstrerar för en global marknad. Samtidigt handlar det inte enbart om att testa nytt, många gånger vet vi vad som fungerar för att nå en hållbar utveckling. Vi ska mobilisera för förverkligande och spridning av hållbara idéer och för att skala upp de insatser som bidrar till att nå våra mål.

8. Digitaliseringens möjligheter

Digitaliseringen möjliggör innovation och tjänsteutveckling men är också ett verktyg för effektivisering och frigörande av resurser. Vår utgångspunkt är att använda digitaliseringens möjligheter till nytta för invånare så väl som för organisationer och företag och samtidigt minimera det digitala utanförskapet. Vi verkar för att utvecklingen av regler och system går i takt med digitaliseringen och för att underlätta tjänsteutveckling med hjälp av öppna data.